

Stredná časť

Stezice

1

leto V

II 16756

D2217/9526

Glasilo literarnega kroška na novomeški gimnaziji
januar 1957
Opredil Vreščen

Tako so umirali dolenski partizani

Dolenjska, dežela cvička, veselih ljudi in gradov! Tudi tebi ni bilo prizanešeno. Utrgal se je plaz in te teptal. Tvoje griče in doline je napojila kri.

Pa so se začeli zbirati ljudje, ki si jim bila dražja kot lastno življenje. Šli so v boj in umirali zate.

Pet dolgih let je tekla kri; in cviček iz gorečih hramov; in solze mater, žena in otrok.

Na griču stoji zidanica. Pod njo je vinograd, na eni strani in zadaj pa se širi gozd. Tod pelje pot iz Hmeljnika na Trško goro. Grad Hmeljnik ali bolje razvaline gradu Hmeljnika leže na levi. Pogled nanj zapira gozd. Pod vinogradi, ki se razprostirajo po južni strani griča, se kot v napol razbitem kotlu stiskajo hiše. Tu je ena izmed dolenskih vasic, ki so na gosto posejane na vznožju hribov na meji med vinogradi in polji. Na drugem robu griča, ki moli daleč v polje, stoji cerkev. Za njo je Novo mesto, tam zadaj pa so Gorjanci in kočeval gozdovi. Pred nami je v daljavi cesta in proga, ki peljeta iz Novega mesta v Mirno peč in naprej na Ljubljano. Cesta je že na nekaterih mestih prekopana, proga razdrta.

Bilo je v prvi polovici februarja 1943. Sneg je ležal samo še po osojnih krajih, po grepah in jerkih. Zgodnje ure so bile mirne, nikjer glasu. Še list, ki je ostal čez zimo na drevesu, se ni zganil. Bila je tista zlovešča tišina, ko človek, ki je sam, nehoti pospeši korake, ker mu je tesno pri srcu. Samo, da si med ljudmi. Mir ubija človeka.

V zidnici je bila nad hramom soba z mizo, nekaj stoli in z nizko kmečko pečjo. Iz nje je prihajal od časa do časa pritajen šepet. Včasih je kaj zaropotalo, zaslišal si trdo stopinjo, pa zopet je vse utihnilo. Zrak je bil v ranih urah precej oster in čist kot kristal. V vasi so ljudje že vstajali. Včasih so se začuli sem gor posamezni glasovi, zalajal je pes, ali pa se je zateglo oglasilo živinče. V gozdu je nekdo seksal. Nekje je zavreščala sraka, visoko pod nebom pa je v jutrenjo svežost krakala vrana.

Na Golobinjeku se je zableščalo sonce. Tudi kočevski gozdovi so že kopali v njem. Obetal se je lep dan. Smrekarjevi, ki so imeli vinograd na zelo sončni legi, so nameravali tistega dne že rezati.

V sobi nad zidnico je bilo šest partizanov- domačinov. Terenci so bili. Sem so hodili spat vso zimo. Tu so bili pač varnejši kot doma. Hodili so po vaseh, raznašali propagandni material in navduševali so ljudi za borbo z okupatorjem. Sinoči so se vrnili pozno. Utrujeni so bili, zato so danes ležali bolj dolgo kot se navadno. Janez, krepak fant, ki ga je vojna zatekla pri vojaki, pa je od tam prišel po kapitulaciji domov, je sedel na klopi ob peči. Zvijal si je cigareto. Tone je bil zleknjen po peči. Razmišljal je o sinočnjem srečanju z ženo. Rotila ga je, naj vendar že pride domov. Pojasnil ji je, da je nemogoče, da bi se vrnil. Takoj bi ga poslali v internacijo. In rekel ji je tudi, da se noče vrniti, dokler ne bo njegova hiša, njegov varni dom. Vendar se mu je inako storilo ob misli, da leži vse delo na njenih ramah. Pri njej je samo troje nedo-

raščenihi otrok. Poleg tega jo stalno nadlegujejo zaradi njega. Groze, da bodo zažgali domačijo.

Kraj njega je sedel Jože. Ta je bil majhne rasti, s črnimi brčicami in velikimi plavimi ognjenimi očmi, ki so švigale od moza do moza. Bil je zelo spreten, izndeljiv in vedno pripravljen, da pomega. Vsi so ga imeli radi. Bil je eden tistih ljudi, ki ti vzbude simpatijo že ob prvem srečanju in se ti vtisne globoko v spomin.

Peter in Karel sta bila za mizo in brala, France pa je pravkar jemal steklenico žganja iz svojega nahrbtnika. Prvi je pil sam, nato pa jo je ponudil Janezu rekoč:

"Na, nagni, da malo požgeš grehe in dušo privežeš!"

Steklenica je nato šla od ust do ust. France jo je dobil nazaj skoro prazno. Žganje je ljudi ogrelo. Mrki obrazi so se zjasnili. Trudnost je izginila. Naloge so postale lažje. Nevarnost, v katero so živeli v minuli jeseni, ko so jih stalno zalezovali, se jim je zdela manjša. Pogovor je stekel. Pripovedovali so si, kako so preživeli včerašnji dan in koliko uspeha so imeli.

Izza mize je vstal Karel. Žganil je časopis in ga vteknil v žep. To je bil starejši mož, ki so se mu lasje že srebrili. Pred vojno je precej časa delal v neki tovarni. Potem so ga vrgli na cesto. Obdolžili so ga, da širi med delavci prekucuške liste. Dve leti pred napadom se je vrnil domov. Poslej je živel pri svojem bratu, ki je imel srednjo kmetijo v sosednji vasi. Vedel je, kaj se kuha po svetu. "Ne bo dolgo, ko bomo morali na delo", je pogosto govoril v družbi kmečkih fantov, ki so se radi zbirali okoli njega, ker je vse vedel. Predlansko jesen so res začeli. Ko je stopil Karel k peči, kjer so bili ostali, je pravkar govoril Jože. Bil je še mlad in precej zanesenjaški.

"Pomlad bo prišla in lepo bo tudi v borbi, dvignili bomo ves narod. Hudičevo bomo tolkli taljenčke. Zapomnili si bodo, kdaj so prišli k nam v goste. Mislim, da jih ne bo nikoli več zamikalo z nami zaplesati. Izbili jim bomo skomine po naši zemlji. Oskrunili sonnašo zemljo s krvjo. Ta gruda bo še pila tudi njihovo kri."

Karel je od navdušenja. Iz njegovih oči se je usipal ogenj.

"Dobro si povedal. Da bi le vsi tako mislili kot Ti", je rekel Karel.

"Tisti, ki ne mislijo tako kot jaz, niso vredni, da jih hrani naša zemlja. Zato naj gredo kamorkoli, zanje in za nas ni prostora v istih mejah."

Ko je pogovor stekel že na druge stvari, je rekel Karel:

"Fantje, pozno je že. Iti moramo. Mislim, da vam je jasna današnja naloga. Predvsem naročam še enkrat vama Jože in Janez, da čim natančneje poizveste delovanje župnika. Skušajte dognati, koliko ljudi je že pridobil za belo gardo in koliko je še tam zanesljivih f tov. Bodita oprezna! Ogibajte se sumljivih ljudi!"

Pripravljeni so bili in že so kanili oditi. Tedaj pa je močno potrkalo po zunanjih vratih. Šipe so zašklepetale. Zaslišal so glas

"Banditi, sprite!"

In zopet razbijanje po vratih. Spreletelo jih je. Obkoljeni, izdani ... Orožja niso imeli veliko. Le nekaj bomb in dve puški.

Italijani so se umeknili izpred vrat. Namerili so mitraljeze in brzostrelke na vrata in okna. Od vseh strani so zijala

strašna žrela, pripravljena, da vsak trenutek usipljejo točo svinčenk. Za trenutek je vse utihnilo. Partizani so spoznali, da ni drugega izhoda, kot da izpadejo. Sicer bi Italijani zažgali zidanico in izginili bi v plamenih.

Jože je planil skozi vrata in vskliknil: "Za mano, fantje! Hura!" V roki je držal bombo. Vrgel jo je v jamo pred zidanico, kjer je videl ležeče Italijane. Toda že so zaregljale strojnice in svinčenka ga je podrila na pragu istočasno, ko je vrgel bombo. Opoťekel se je in omahnil. Tone je skočil čezenj in padel nekaj korakov dalje. Svinčenke so obsipale zidanico. Krogle so se odbijale od zidu, vrtale so streho in se zajedale v človeško meso.

Takoj za Jožetom sta pritekla Janez in Karel. Janez je vrgel bombo kraj vinograda, ker je bil za skalo mitraljezec. Karel je padel sredi vinograda. Rafal mu je odnesel skoraj pol glave. Možgani so se pomešali s krvjo in se razlili po sveži zemlji. Janez je bil ranjen v nogo in prsni koš. Še je tekel nekaj časa dalje, potem pa je omahnil. Nato se je vlekel naptej po vseh štirih. Krvava sled je ostajala za njim. Iz prsi mu je močno tekla kri. Ni prišel daleč, umrl je. Blizu njega je ležal France.

Peter je skočil skozi okno. Krogle so sipale okoli njega. Zavil je na levo in se za bregom zakril pred strelji. Tekel je in skokal čez bregove in jarke. Kmalu je krenil proti gozdu. Še so streljali za njim, on pa je bil že precej daleč. V gozdu jim je izginil izpred oči. Rešil se je. Na zidanici pa se je kmalu pojavil rdeč petelin.

Tako so umirali dolenjski partizani. Umirali so, na njihova mesta pa so prihajali drugi, prav tako neustrašeni in požrtvovalni. Zapuščali so svoje domove, matere, žene in neveste in odhajali na branik svoje dežele, ki je bila v plamenih pet dolgih let. Noč in dan si slišal strele, po zraku so silele granate, nebo pa je krvavelo od požarov. Sporočila, ki so naznanjala smrt očeta, moža, sina ali brata, niso bila nič kaj nenevednega. To je postalo že čisto nekaj vsakdanjega. Še malo in godila bi se grozodejstva, da bi matere smehljaje zrle, kako sovražnik pobija njihove otroke, kot pravi veliki Schakespeare.

Prešeren Jože VII

Pod kostanji

Pod kostanji, pod kostanji,
tam sva prvokrat molila
pesem najine ljubezni,
tam sva prvokrat čutila
s srcem pesem najino.

Pod kostanji, pod kostanji...
Ah, kako ljubezen mine.
(Kritika je ni priznala).
Tja spet pridi enkrat, dekle,
vsaj obujati spomine.

.....

Prešeren Jože

J e s e n s k a

Takrat,
Veje v jeseni
so kot roke čarovnic
iz otroških sanj,
drevo je kot človek,
ki čas je zarezal
gube vanj.

Srce je v jeseni kot polje,
ki ga je toča pobila,
pesem otožna,
človek je tih,
duša pa kot da je
nekaž zgubila.

Kalenc Drago

XXXXXXXXXXXX

Srečanje v pomladi.

Kramer Janez

Bila sta prijatelja, ki sta se ljubila z vso ljubeznijo,
ker je je preseglo n. P i s m o srce. Kako naglo so jima potekali
dnevi brezskrbne mladosti! Skupno sta se podila po prostiranih
poljih. Strmim na bel papir, ki so nemirne begale po planjavah.
Tudi in mislim nate, ki so razpeta; dreki jih je vonj
sočne ki si srca odnesla mir. je pihel iz vlažne zemlje. Polsti
sta Kaj naj napišem? in plačila postavi, ki so
Saj vse preprosto je tako ... kateri se sušile sonce. Mladostni
Naj kjerkoli sem- v svetlobo izstopa. Ovil je zasenjena otroka
s svo povsod je z mano misel nate. se posloval od nji, ko sta
Naj sem sem, v družbi- nekake prijazne hišice.
povsod je z mano misel nate. svere so se pripodili črni
obliki. ki so sušili svetlobo sonce in skalili bistrino tolmunov
Arka. Nisem ti še rekel, onov se je razlila umazana poplava nemške
in it da te rad imam. i. Miše so gorele in kaj je skupila na
poni ker se bojim, da me morda enjen v svojih jasnih očeh gledala
v sve ti ne bi razumela ali so mali črnolasi tujci, se vgnenili
po ve in da le bolj bila ne načine skušali pridobiti ljudi. Okupator
je ra bi žgoča rana mojega srca. stalje. Da, mazel se je. Pomajal
je s In zdaj odkrivam ti srce, ki se skrival bič. Teda zovračen
ogonj ker je še davno tebi znano: ljude v obeh, ni ugaenil. Zgodilo
se je Ljubim te. Ljubeznije se je šele pričela. Prije-
talja Kirko- bilo jima je tedaj 17 let- sta stala na poti
življenja. Iaginila sta v marju plamenov, ki so obližovali njuno
domovino. Usoda ju je zanesla daleč narazen in tako sta se njuni
poti ločili. Vsak po svoji sta stopila izpod domačega krova v širok
svet.

Kramer Janez

Š e p o m n i š ?

Takrat,
ko sva računala,
si rekla:
"Na kvadrat!"
a jaz sem menil,
da prav bo na četrto-
vendar narobe bil je najin rezultat,
na tretjo morala bi vzeti;

zato ne čudim se:
koraka skupnega ujeti
nisva mogla že takrat.

Kolenc Drago

Srečanje v pomladi.

Bila sta prijatelja, ki sta se ljubila z vso ljubeznijo, kar jo je premoglo njuno deško srce. Kako naglo so jima potekali dnevi brezskrbne mladosti! Skupno sta se podila po prostranih pašnikih za ovci in kravami, ki so nemirne begale po planjavah. Tudi njih se je prijemala razposajenost; dražil jih je vonj sočne trave in omamni duh, ki je puhtel iz vlažne zemlje. Poleti sta posedala ob bistrim tolmunih Krke in plašila postrvi, ki so švigale pod vodno gladino, v kateri se smejalo sonce. Mladostni prepiri, šale, smeh, kopanje! In marsikateri sončni zahod ju je nešel na robu rahlo šelestajočega gozda. Ovil je zasanjana otroka s svojimi mavričastimi prameni in se poslovil od njiju, ko sta stekla proti dolini, kjer so mežikale prijazne hišice.

Toda z divjega germanskega severa so se pripodili črni oblaki, ki so zekrili svobodno sonce in skalili bistrino tolmunov Krke. Preko slovenskih domov se je razlila umazana poplava nemške in italijenske svojati. Miše so gorele in kri je škropila na pomladna tla. Fanta sta z začudenjem v svojih jasnih očeh gledala v svet in strmela. Prišli so mali črnolasi tujci, se vgnezdili po večjih krajih in na vse načine skušali pridobiti ljudi. Okupator je razkoračen stal nad osvojeno zemljo. Da, muzal se je. Pomuzal je z desnico darila, v levici pa je skrival bič. Toda sovražen ogenj, ki je že od začetka gorel ljudem v očeh, ni ugasnil. Zgodilo se je celo nasprotno. Borba za Slovenijo se je šele pričela. Prijatelja Alfred in Mirko - bilo jima je tedaj 17 let - sta stala na poti življenja. Izginila sta v morju plamenov, ki so oblizovali njuno domovino. Usoda ju je zanesla daleč narazen in tako sta se njuni poti ločili. Vsak po svoje sta stopila izpod domačega krova v širni svet.

Meglen večer v Ljubljani 1. 1942.

Dež je rahlo pršil na mrke strehe stavb, bil na šipe in čofotal po umazanih lužah, ki so se zbirale po vegastem tlaku. Sneg se je poslavljal. Tuleč jug je zavijal okoli oglov in brskal umazano gladino narasle Ljubljaničice. Preko razmočenega Ljubljanskega polja je prihajal v srce mesta dih pomladi. Posamezne ulične svetilke so brlele tako slabo, da je bilo mesto skoro potopljeno v temo. Tu in tam se je prikazala italijanska patrolja in na-daljevala pohod po ulicah. Zenice vojakov so se nekako plaho upirale v mrak. Na nebo-tičniku je plapolala italijanska zastava, z gradu pa so pobliskavali žarometi.

Vrata kavarne so se naglo odprla in prame svetlobe se je poigral na mokrem pločniku. Na ulico je bušilo glasno italijansko rezgetanje. Karabinjerji in alpinci so se opijali do onemoglosti. Godba je igrala navdušene koračnice in razgreta telesa so se sukala v pijanem plesu. Pivo, vino, šampanjec, rum, torte, keksi, vojaki, častniki, razuzdane ženske, vse je spojilo v eno samo ogromno spako, ki kriči, hohoše in tuli. Kletvicem petje, rjojenje, žvenketanje, vse se zlije v neskladen trušč. Polomi se stol, in telesa se z ropotom zvale po tleh. Človeku se vrti v glavi in ne ve, kam bi se obrnil.

Iz tega pekla se je zdajci pojavil mlad častnik. Na njegovem oholem obrazu se je poznalo, da se čuti vzvišenega nad ostalo drhaljo. Stopil je na pločnik in si snel čepico, da si ohladi šumečo glavo. Njegova sloka postava je zarisala dolgo senco po cesti.

Občutil je izredno ugodje. V častniški auknji se zelo dobro živi! Kako so se mu širile prsi od ponosa, ko mu je general Robotti pripenjal odlikovanje. Čestital mu je "Ko bi imel več takih," je dejal, "bi kaj hitro opravili s temi banditi, ki strašijo po naši lepi Italiji!" Da, in on mu je bil obljubil, da se bo še nadalje trudil za uresničitev teh nad.

Mladenič je naglo preletel prejšnje dogodke. Le bežno se je še spominjal, kako je nekoč s prijateljem Mirkom pasel koze po dolenjskih tratah. Le kje je sedaj Mirko? Govorilo se je, da je odšel k banditom. Pa čeprav! Kaj ima od tega! "Semraje lepo živim in ni se mi treba potikati po gozdovih," je sklenil. Res. Alfred se je kmalu po razpadu stare Jugoslavije pojavil v javnosti. Njegov duh ni mogel trpeti ponižanja, zato se je kmalu pridružil Italijanom. Fant je imel srečo. Prestal je nekaj prask s partizani, potem pa so ga spoznali za pogumnega in ga poslali v Ljubljano, kjer se je hitro seznanil z novimi tovariši. Hitro se je privadil novemu načinu življenja in v nobeni razuzdani družbi ga niso pogrešali. Alfred je občutil, da je pijan. Naslonil se je na zid in pričel premišljati, ali ne bi bilo bolje, da gre spat in pusti ženske pri miru.

Toda zmotil ga je glas motorja. Po cesti je prisvetil reflektor in pred njim se je sunkovito ustavil motor. Umazane kapljive so mu obrizgnile obleko.

"Chi va la?" je hripeno zatulil Alfred, ki je videl že vse megleno.

Pred njim se je dvignil karabinjer. Spoznal je Alfreda.

"Polkovnik vas kliče!"

"Vrag ga...!" je mislil zakleti Alfred, pa se je streznil. Povelje mu je nemilo prekrižalo račune, kajti nameraval je še mlo obiskati točajko. Prijetno bi bilo! No, pa drugič.

Vojak mu je pomagal na sedež. Skrbelo ga je, ali ne bo pijani častnik zletel med vožnjo z motorja. Toda Alfredu se je že jasnilo pred očmi in brez nezgode sta zdrvela po cesti. Srečala sta le patroljo, ki pa je urno planila v zakl n s klicem:

"Alto le mani!" (roke kvišku)

Toda motor je že izginil. Alvincema je bilo, kakor da sta se ustrešila samega sebe.

Polkovnik je Alfreda nemudoma sprejel. Sedel je v udobnem naslonjaču.

Pred seboj je imel kopico zemljevidov in drugih aktov.

"Buona sera!" je pozdravil, ko je Alfred vstopil. Takoj ga je povabil, naj sede.

Alfred je sedel. Polkovnik je nekako v zadregi predeval cigareto v ustih.

"Signor Alfred," je prišel zemišljeno, "priznati vam morem, da smo poročilo o uničenju banditov le izdali malo prezgodaj. Vraga, vendar! Prav danes sem prejel poročila o ponovnih napadih na naše enote. Odpor proti našim vojakom neprestano raste. Nekje v Beli Krajini je neki lopov s sekiro pobil šest naših vojakov, ki so prišli delat preiskavo."

Alfred ni trenil z očmi.

"Prekletost! Recite vendar že nekaj!" se je razhudil Italijan.

"Mar naj dopustimo, da se ta zalega vedno bolj množi. Saj mi cepajo vojaki kot muhe!"

"Gospod polkovnik!" je rezko dejal Alfred. "Drznem se vam reči, da imajo banditi več upanja na uspeh kot pa mi."

Kolonelov obraz je postal zaripel. Alfred je vedel, da bo izbruhnil.

"Trenutek, prosim!" je nadaljeval Alfred in se zaupno nagnil k Italijanu. "Poglejte, gospod polkovnik! Banditi se borijo na svoji zemlji, borijo se za svojo zemljo in za svojo svobodo. Kakšen cilj imamo pa mi?"

Kolonelo je stisnil pesti.

"Vendar moramo zmagati! Poglejte naše zaveznike Nemce! Vsaj poskusiti moramo!"

"V redu. Bomo pa poskusili," je mirno dejal Alfred in si hladnokrvno prižgal cigareto. Nekje v prsih pa ga je tiščalo. Mislil je na Mirka.

"Sedaj pa pojdiva k stvari!" je povdaril polkovnik. "Gre namreč za tole. Potrebujemo nekega sposobnega človeka, ki bo znal vzpostaviti okoli Novega mesta red. Tam se sedaj menda najhuje koljejo."

"In ste mislili name?" je vprašal Alfred.

"Da".

Alfred je pomislil. Prvikrat se je obotavljal sprejeti povelje. "Slovenec si!" mu je nekaj šepetalo. Šel je z roko preko čela.

"Tu imate mojo roko" je dejal.

Polkovnik je z obema rokama zgrabil pomudeno desnico. Bal se je že, da bo Alfred odrekel, kajti nobenega svojega oficirja ni mogel spraviti v tisti pekel okrog Roga. Vsi so mu jasno priznali, da so jim ljubše lastne glave.

Italijan je sedel in lastnoročno napisal dekret o Alfredovem imenovanju, kajti general Robotti mu je dal proste roke. Ko pa je dal imenovanje Alfredu, je videl, da je njegovo lice bledejšje od snega.

Naslednje jutro je zapustila Ljubljano v spremstvu policije velika črna limuzina in švignila proti Dolenjski.

X

X

X

Izza Gorjancev se je dvignilo sonce in z rumenimi žarki pozlatilo Rog, mogočno trdnjavo slovenskih rodoljubov. Krka je mogočno

valila svoje motno vodo proti Novemu mestu, ki je ždelo na svojem podstavku vklenjeno v jeklene sponse sovraga. Po sadovnjakih so brstela drevesa in črešnje so kukale s prvimi cvetovi v jasni sončni da. Kapljice rose so se lesketale v travi. Sinila je pomlad in prepjila zemljo z novimi močmi.

Na robu gozda so cvele trebentice. Mednje je pravkar stopil iz gozda mlad partizan s pogumnim, ožganim obrazom. Z njegovim kodri se je igral veter in v zvezdo na titovki se mu je lovilo jutranje sonce.

Ves prejšni dan je trajal besen boj z italijanskimi za-vojevalci. Kakor ogromen plaz se je valila fašistična svojat iz postojank. Poplava tankov, granat, topov, bomb! Stoletna drevesa so padala na Rogu, ko so jih lomili izbruhi granat. Povsod na bojišču samo grmenje, kriki, ječanje, kri, ranjenci, mrliči in pa trdna zavesa zdržati moramo! Pogum in pravica sta opravila svoje. Sovražnik se je umaknil v svoja gnezda.

Mladi partizan se je ozrl po obzorju. Vse je bilo mirno. Sinje nebo se je bočilo nad kotlino, v rahlo zamegljeni daljavi so podrhtevali Gorjanci. Iz za gozdov se je prikazal vrh kapiteljske cerkve, kakor da išče pomoči proti tlačiteljem. Nikjer nobenega sovražnika. Mladec je z žarečimi očmi pogledal v dolino. Vasica se je kopala v soncu. Smehlja je gledal Mirko domačo vas.

Mirko ni dolgo okleval. Pripravil je brzostrelko in se med redkim grmovjem pričel spuščati proti Krki. Usahla trava je dušila njegove korake. Rosa mu je omočila uniformo. Opojni vonj zemlje je vstajal okoli njega. Zaspela vrana, ki je sedel na ozersih, se je hripavo kreka joč dvignila proti soncu.

Mirkov obraz je žarel od veselja. Stopil je v domači sadovnjak. Ha, kolikokrat se je tukaj lovil s tovariši! Kako veselo je bilo takrat! Toda, kaj je to? Hiša se mu je zdela kakor izumrla. Nikjer nikogar. Morda so na polju? Toda ne! Iz hiše je začul govorico. Stopil je pod cvetočo češnjo, katere cvetovi so omamno dišali. Živo je občutil, da je doma.

Tedaj je okoli njega izbruhn timer. Tisoče plamenov je blisknilo okoli njega. Rafal mu je odnesel čežico in krogle so mu opraskale lakete. Glej! Okoli njega rastejo zelenci. Eden, dva, trije, deset! Mirko je odvil bombe in jo vrgel. Zamolkel treski. Zelenci popadajo. Mirko se naglo vrže v zaklon in useka po ostalih z brzostrelli. Eden je padel, drugi so se naglo umaknili.

Tedaj je zapelo Mirka v ramenu. Prišli so mu za hrbet. Krogle so ceprale travo okoli njega. Bežati mora! Opetekaje se je dvignil, toda nasproti njega je vzrasla visoka postava. Zasikalo je in krogle so predrle junakovo telo. Mirko je padel vznemirjen in obležal v krvi.

Z ugašajočimi očmi je poiskal morilca. Iz prsi se mu je iztrgal poslednji krik:

"Alfred!"

V njegovem glasu je bilo toliko bolestrnega razočaranja, da se je fašistični oficir zdrznil. Spoznal je prijatelja.

"Mirko!" so šepetale njegove pobledle ustnice. "Mirko!"

Toda prijatelj ga ni več slišal. Z osteklenelimi očmi je strmel mimo njegovega obraza v nebo. V njegovih zenicah se je igral sijaj sonca.

Alfredu se je zameglilo pred očmi in v prsih je občutil skelečo bol. Zgrabil se je z obema rokama za vročo glavo in se opotekel vstran. Njegovi vojaki so se pripravljali, da zažgo Mirkovo domačijo.

Alfred jih je gledal z brezizraznimi očmi. Pred njim je vstajal blede Mirkov obraz.

"Izdajalec!" mu je kričala vest. "Morilec!" je

govorilo drevje okoli njega.

"Proč črne sence!" je krknil Alfred. Z besnimi koraki se je pognal k ležečemu prijatelju. Iz torbice je trepetaje izvlekel samokres. Veter je potresel cvetoče vejevje in nanj so se usuli oveneli cveti.

"Odpusti mi, dragi prijatelj!" je šepetal. "Zdaj vidim, da sem tudi jaz Slovenec." S tresočo roko je potegnil za petelina in omahnil poleg prijatelja.

Iz slamnate strehe Mirkove domačije je bruhnil krvav plamen in posul mrtva prijatelja s pepelom.

.....

Povše Terezija

Šolska naloga

Bilo je mraz, da je kar rezalo. Sneg je padal v kosmičih, da so se pod njegovo težo upogibale veje mogočnega kostanja. Jože zasopel hitel v šolo, ni ga zeblo. Mislil je na šolsko nalogo, ki jo bodo pisali prvo uro.

Hodnik je bil prazen. Hrup, ki je vladal v mnogih razredih, bilo slišati na hodnik in ga napolnjeval s pridruženim brenčanjem in mrmranjem. Slišati je bilo, da brnče zaprte muhe.

Iz prvega nadstropja so prišli učitelji. Vsak je šel v svoj razred in mrmranje je prenehalo. Zadnji je prišel učitelj tretjega razreda. Hodil je togo, a bil je prijazen z vsemi, zato je bil priljubljen pri vseh. Jože mu je odprl vrata in ga spoštljivo pozdravil. Dvema učencema je dal, da sta razdelila zvezke in z velikimi črkami napisal na tablo: Dedek Mraz, izpolni mi željo! Povedal jim je, kaj zahteva naslov in naj pišejo pazljivo.

Učenci so se razveselili, saj je vsak komaj čakal prihod dedka Mrza. Jožek je pomočil pero v črnilo in napisal: "Mamo imam zelo red. Sedaj je hudo bolna. Zdravnik je rekel, da ima hudo nevarno bolezen. Samo, da ne bi umrla..." Ta stavek se mu je zdel pregrozen, prečrtal ga je in napisal znova: "O, ko bi bil zdrav! Dedek Mraz, lepo te prosim, prinesi zdravje moji mami, ja pa bom še bolj pridni!"

Naprej ni mogel. Spustil je peresnik, da je padel zveneče na tla in se zamislil...

Pred njim se je prikazal mamin obraz, blede in lep. Smehljal se mu je in modrikeaste ustnice so šepetale: "Jožek, moj dobri, zlat sinek!" Na ves glas je zaklical: "Mati! Mamica!" S učenci so se spogledali in prasnili v smeh. Le učitelj ga je resno pogledal, se zrl v njegove oči in veselo zaklical: "Jožek, si sanjal? Si že napisal?"

Prečital je njegovo nalogo, obraz se mu je razlezel v nasmeh. Pobožal ga je po kodrasti glavi in zašepetal: "Razumem te. Nočeš smuči in drsalk, le za mamino zdravje prosiš. Dedek Mraz ti b gotovo prošnje uleljal."

Drugi dan so bile naloge popravljene in lahko mi verjemete, da je bila najboljša od vseh Jožetova, ki mu je učitelj z mirnim sr napisal odlično.

Videl ga nisem pol leta in v tem času se je zelo spremenil.

Kramar Janez

N o č

Cesta.

In hiše naredko ob njej.

Blato.

Težka stopinja je vsaka.

Luč.

Visoko nad cesto miglja,

nedosegljivo kot cilji bedaka...

Letos pa se je oženil.

"Se je zgovorilo kaj posebnega?"

"Zidal sem v Ljubljani, kakor veš. Delal sem trdo. Se po

službi sem videl pr...

Ljubljani. Potem pa se pravzaprav ni zgodilo nič posebnega.

Pravljali so me in sem šel v bolnico. Kmalu je šla se mano tudi

Kramar Janez sve sinček."

"In sedaj si zdrav?"

"Kje pa, saj vidiš! Malo je sicer boljše. Toda čutila, da

je zdela, da je šel se predelati v svojem pripovedovanju ali pa je

hotel izre Videl sem ga- kar pa še sam ni bil prepričan. Preskrbel

sem se kot hrast je stal pritradi in hotela dopolniti njegov

stavok: "tam vrh gore, črda nikoli več ne boš..." Vedel sem, da

tudi on pr z viharjem se je igral njegova postava se ni je zdela

še bolj in se smejal. Nehte sem se spenjal, kako se poljati

njegovega čista nase nase, bilo je že dolgo, dolgo, da se pomim,

wine nase In tudi on je pal. Kmalu nato še sater, Oba sta umrla

se jeliho. izrulo ga je iz zemlje- tudi njegov stariši brat balcha

se to balcha pa zopet vanjo. Srečalo se je se ob misli

gumi. se za vedno je usesal.

"Saj to je tisto. Nikjer. Ko sem prišel iz bolnice,

so me v Ljubljani udele xxxxxxxxxxxx so, da jih imajo dovolj. Se pa

tudi oni opazili moje spremembo. In sedaj iščem nove zaposlitev..."

Seizalila sva se.

"Seževa se poveč," sem rekel, ne da bi pomislil,

kaj sem odgovoril, kar sem hotel pritrati kušni nokk, ki je spet

nastal.

Kramar Janez "Zaprli ti jih se ne počneš".

Se sam se sicer čarl v njegov obroč, sem videl, kako

globoko je že varen Srečanje svojega glada.

"Korda imaš prav."

Pogledal sem na Rotovž.

"Dober dan, Iven! Kam pa?" iti. Nasvidenje!

"O, zdravo! V šolo grem. Saj veš, kako je z nami dan

za dnem imamo isto pot." njegov predavanje.

Srečala sva se na trgu, tam nekje pred Rotovžem, na drugi

strani ceste. Mimo naju so vrveli ljudje. No, pa to ni nič posebnega.

Tako gredo vsak dan, brez konca...

"Dolgo se že nisva videla. Kako pa drugače?"

Vedel sem, kaj misli.

"Gre nekako. Sicer ne brez "fajf"-pač po študentovsko. In

ti? Precej spremenjen se mi zdiš. Kako ti gre?"

Videl ga nisem pol leta in v tem času se je sila spremenil.

Suh je bil in bled, oči pa je imel vdrte globoko v očesni jamici. Roke je imel suhe in bele, ne kot kaka mestna, ampak pomeščanjena damica, ki jo roke izdajajo, da se ni rodila v mestu. Upognjeno se je držal. Skoraj nisem mogel verjeti, da je to moj prijatelj, tridesetletni Zidar Jože, doma iz iste vasi kot jaz.

Odgovoril je:

"Prev po pasje. Hudičevo me tare."

Tudi ta besede so me presenetile. Saj je bil prej vendar vedno optimist. Njegova življenska pot je bila sicer trnjeva, pa ni nikdar obupaval. Kako je sijalo življenje iz njega! Pred dvema letoma pa se je oženil.

"Se je zgodilo kaj posebnega?"

"Zidal sem v Ljubljani, kakor veš. Delal sem trdo. Še po službi sem zidal pri privatnikih. Draginja je, posebno še v Ljubljani. Potem pa se pravzaprav ni zgodilo nič posebnega. Prehladil sem se in sem šel v bolnico. Kmalu je šla za mano tudi žena. Dobila sva sinčka."

"In sedaj si zdrav?"

"Kje pa, saj vidiš! Malo je sicer bolje. Toda čutim, da še nisem zdrav in ..."

Prenehal je. Opazil sem, da se je zmedel. Morda se mu je zdelo, da je šel že predaleč v svojem pripovedovanju ali pa je hotel izreči nekaj, o čemer pa še sam ni bil prepričan. Prestrašil sem se ob misli, ki se mi je prikradla in hotela dopolniti njegov stavek: "in, o groza, morda nikoli več ne boš..." Vedel sem, da tudi on premišljuje isto stvar. Njegova postava se mi je zdela še bolj sključena kot prej. Nehote sem se spomnil, kako so peljali njegovega očeta neke zime, bilo je že dolgo, toliko, da še pomnim, mimo naše hiše na pokopališče. Kmalu nato še mater. Oba sta umrla za jetiko. Isto pot je šel stric. Tudi njegov starejši brat boleha za to bolezen. Sedaj verjetno še ta.. Streslo me je že ob misli sami.

"Kje pa sedaj delaš?"

"Saj to je tisto. Nikjer. Ko sem prišel iz bolnice, so me v Ljubljani odslovili. Rekli so, da jih imajo dovolj. So pač tudi oni opazili mojo spremembo. In sedaj iščem novo zaposlitev..."

12. dnevni Zemislila sva se.

"Težave so povsod," sem rekel, ne da bi pomislil, kaj sem izgovoril, ker sem hotel pretrgati mučni molk, ki je zopet nastal.

"Amapk ti jih še ne poznaš".

Ko sem se zopet ozrl, v njegov obraz, sem videl, kako globoko je že vzrezalo življenje vanj svojo sled.

"Morda imaš prav."

Pogledal sem na Rotovž.

Rahlo Even "Deset do osmih. Moram iti. Nasvidenje!"

Vso pot sem mislil o njem. Tudi v šoli sem nisem mogel dolgo uživeti v profesorjevo predavanje.

"Torej, kako drugačno življenje je tam zunaj..."

100-443887-100

[illegible]

Prešeren Jože

P e s e m v s l o v o

Padajo jesenske kaplje,
pada mrzel dež
in ispira prašne šipe
ti odšla si sama.

Padajo jesenske kaplje
ti odšla si sama
pada mrzel dež,
ki bo ispral,
kar bilo je med nama.

Sintič Jože

P o n o č n i g o s t

Noč. Na tabor je skozi meglo, ki se je vlekla sem od Krke, brlela rahla luč mesečine. Le tu pa tam si videl temno senco, ki je smuknila v šotor, nato pa spet vse tiho. Strežil sem pri kuhinji. Zaspelo sem mežikal v brlečo laterno, ki je visela na veji velikega hree sta in prisluškoval zboru ubrenih žabjih glasov, ki so se oglašali zdajci posamezno, zdajci so zehrumeli v zboru. V to utripanje nočnega življenja ob Krki se je kdaj pa kdaj zadrila čepnja, zletela v zrak in si šla iskat nov dom.

Iz dremavice me prebudi rahel šum. Potuhnjeno sem začel motriti navidez popolnoma mirno okolico, nikakor se nisem hotel izdati, kje stražim. Hotel sem ujeti tistega ponočnjaka, ki mi je prejšnjo noč pokradel odeje in rjuhe. Malo bolj sem postal zaskrbljen, ko je začelo nekaj šumeti na vodi. "Uzbuna", sem pomislil. "Ne, ne bom jih budil, saj mi lahko še vse pokvari", sem sklenil. Zagledal sem temno, podolgovato senco, ki je drsela po vodni gladini. "Čoln. Ha, to bo pa še zabave!" Namenjen sem bil zapleniti čoln, kajti to bo najlepša trofeja nočne straže.

Rahlo žvenketanje verige mi je prišlo do ušes, sicer je bilo to res čisti tiho narejeno, vendar vseeno sem slišal privezovanje čolna, ker sem sovražnika opazil že prej.

"Torej nocoj ali nikoli!" sem posmislil. Iz grma je predme stopila temna postava. Mislil sem glasno zavpiti, toda tokrat naenkrat nisem mogel niti pisniti. "Stoj!" sem le s težavo izdaval. "Stoj, stoj," sem zeklical malo glasneje. Vrgel sem odejo z ramen in mislil pograbit nasprotnika, ko pa je le-ta videl, da sem brez orožja, se je bliskovito pognal skozi grmovje in mi izginil izpred oči. Začel sem si očitati, zakaj ga nisem zgrabil prej, ko je bil še tu. Prisluhnil sem. Nič. Gluha tišina. Zdajci mi šine v glavo dobra zamisel: "Čoln

moram oropati." Stekel sem po poti k čolnu. Nerođen sem bil in spotaknil sem se, da sem z nosom ril po blatu. Jezilo me je, najrajši bi zavpil, da, zavpil, ter stresel jezo v noč, toda zavedal sem se, da se bi še druga misel izjalovila in tako nazadnje še čolna ne bi oropal.

Toda še prednó sem utegnil stopiti v čoln, me je pograbila za vrat močna roka, saj res ne vem, li je bila močna ali ne, toda ob tako nenadnem napadu, se mi je zdela silna. Pa to se tudi še spominjam, da so me noge prav nezanevljivo držale pokonci.

"Maskiranec", pomislim. Obraz je neznanemu ponočnjaku zakrivala temna maska. Sunkovito sem zamahnil in udaril z učinkom. Dobil sem povrnjeno, sicer ni bil udarec ravno močan.

"Menda ne," sem se ustrašil in se že kesal, da sem udaril. Zgrabil sem nasprotnika močno za roke, nato sem ga poprijel čez pas, si ga prižehl močno na prsi, nato ga pa položil na tla. "Smešno, saj je vendar takšen nič, kako zlahka sem ga ukrotil, kot razposajenega otroka, pa se spravi nad stražarja. "Kdo si?" "Pusti me". Odskočil sem daleč v stran, res je bilo, kar sem prej mislil. "Iz katerega tabora si?" "Me ne poznaš? Ivan, kakšen pozabljivec si!" Malo sem te hotela zastrašiti, a ti me tako surovo udariš, pa še vrgel si me! Veš, zamerim ti tole!" "Oprosti Marija, nisem vedel, drugič mi moraš najaviti pustolovščino!" "Saj ti vse odpuščam,, ne zamerim ti. Tako močno si me objel, da še dahnati nisem mogla. Veš, surovež si, nič nežnosti nimaš!" "Stražarji nežni! Ne morem si zamisliti stražarja, ki bi bil nežen. Poglej, odnesli bi mu prav vse; od vilic do loncev in šotorov, še njega bi- dvomim, če ne bi bilo tako. slekli in ga nagnali spat, mogoče, da ga bi odvlekli s seboj!" "Dober predavatelj." "Hvala". Si se močno ustrašil?" Ustrašil, jaz ustrašil, prosim te, Marija, ne govori neumnosti." "Torej si pogumen. Čudno da nisi mogel spregovoriti, niti besedice, ko sem stala pred tabo!" Odejo si odyrgel, ker si se bal, da bi planila nad te, te pograbila za vrat, kot si ti mene in te vrgla. Le priznaj!"

Prisluhnila sva žabjemu koncertu. Tako čudovito je donela ta glasba v noč, še lepša se mi je zdela, ko nisem več sem sedel za mizo pri kuhinji, ampak sva bila dva...

Modernim filistron:

Nekoč napisal kratko je pošto
filistroni!

Več izgubljal ni besed

da ne prinašati zavillili.

Kramar Janez

J e s e n s k a

Če danes pravila
poročila, da so filistroni časi že minili,

Ovenel je cvet.
Listje mrtvo pada.
Megla je ovila svet
in rosa je postala slana.

Ni ptičev več,
polje je pusto, sivo-
in ti si v svojem srcu
od mene daleč preč.

.....

Kramar Janez

S t a n e

Kot lačna zver,
kot duh obsojen, da trpi,
zavija burja za večer
in kot sirot obupen klic ječi.

Počasi stopa, stari Stane,
brez doma, Stane,
sneg prši
mu v obraz.
Vanj se seli mraz,
mraz do kosti,
mraz do srca...

Padel je. Vstati ne more.
"Odpočijem si malo,
saj vendar tako je mehko,
jenja že mraz,
prijetno ker sapa pihlja-
in daleč tako
je še vas...

Prekriva ga bela odeja.
Zaspal si zdaj, Stane,
prvič mirno...

XXXXXXX

Kramar Janez

Modernim filistrom

Nekoč zapisal kratko je poet:
filistri!
Več izgubljal ni besed
in že so prizadeti zacvilili.

Če danes pravim jaz tako,
porečejo, da so filistrom časi že minili,
če pa dodam "moderni"
počasne bodo se čutili.

.....

2